
**INOVAȚII ÎN ARTA CONTEMPORANĂ DE CONFECTIONARE A NAIULUI:
MEȘTERII ION ȘI IONUȚ PREDA****INNOVATIONS IN THE CONTEMPORARY ART OF PANPIPE MANUFACTURING:
THE MAKERS ION AND IONUȚ PREDA****ANDREI DRUȚĂ,**doctorand, lector universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice**DIANA BUNEA,**doctor, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice**CZU 780.641.6.02(498)****ORCID ID 0000-0003-1863-3503****ORCID ID 0000-0002-4488-0834**

Articolul se referă la activitatea lui Ion Preda (tatăl) și Ionuț Preda (fiul), renumiți meșteri de naiuri din spațiul românesc. Calitatea excepțională a instrumentelor lor, la care cântă maeștri ai naiului de pe toate continentele, este datorată unui șir întreg de inovații și tehnici noi de lucru introduse în procesul de construire a naiurilor, în special, inovații legate de materiale (lemnul) utilizat și acordaj. De asemenea, Ion și Ionuț Preda sunt autorii naiului electroacustic, utilizat astăzi pe larg în domeniile muzicale ce necesită amplificare. Un rol aparte în desăvârșirea tehnică a naiului — instrument românesc cu adânci tradiții în muzica populară — l-a avut și colaborarea cu interpreții. Contribuția meșterilor Ion și Ionuț Preda în arta de confecționare a naiului este esențială și a determinat dezvoltarea fulminantă a artei de interpretare la nai în secolul XXI.

Cuvinte-cheie: Ion Preda, Ionuț Preda, arta de construire a naiului, inovații și tehnici noi

The article is focused on the activity Ion Preda (father) and Ionuț Preda (son), famous panpipe craftsmen from the Romanian space. The exceptional quality of their instruments, played by panpipe masters from all continents, is due to a whole series of innovations and new work techniques introduced in the panpipe manufacturing construction process, in particular, innovations related to the materials (wood) used and tuning. Also, Ion and Ionuț Preda are the authors of the electroacoustic panpipe, widely used today in the musical fields that need amplification. A special role in the technical perfection of the panpipe — a Romanian instrument with deep traditions in folk music — was also played by their collaboration with performers. The contribution of the craftsmen Ion and Ionuț Preda to the art of making the panpipe is essential and determined the fulminant development of panpipe performing art in the 21st century

Keywords: Ion Preda, Ionuț Preda, art of panpipe manufacturing, innovations and new techniques

Introducere. Ion Preda (tatăl) și Ionuț Preda (fiul) sunt unii din cei mai renumiți meșteri de naiuri din spațiul românesc. Calitatea excepțională a instrumentelor lor, la care cântă maeștri ai naiului de pe toate continentele, este datorată unui șir întreg de inovații și tehnici noi de lucru introduse în procesul de construire a naiurilor, în special, inovații legate de materialele (lemnul) utilizate și acordaj. Lor li se datorează și apariția naiului electroacustic, utilizat astăzi pe larg în domeniile muzicale ce necesită amplificare. Un rol aparte în desăvârșirea tehnică a naiului de către renumiții meșteri de instrumente l-a avut și colaborarea cu naiști consacrați precum Gheorghe Zamfir, Damian Drăghici, Boris Rudenco, Ștefan Negură, Igor Podgoreanu, Iulian Pușcă ș.a. Contribuția meșterilor Ion și Ionuț Preda în arta de confecționare a naiului este esențială și a determinat dezvoltarea fulminantă a artei de interpretare la nai în secolul XXI. Autorul articolului de față a realizat un interviu cu renumiții meșteri,

de în timpul vizitei sale la atelierul lor din București. În cele ce urmează, vom consemna cele mai esențiale momente ale activității lor¹.

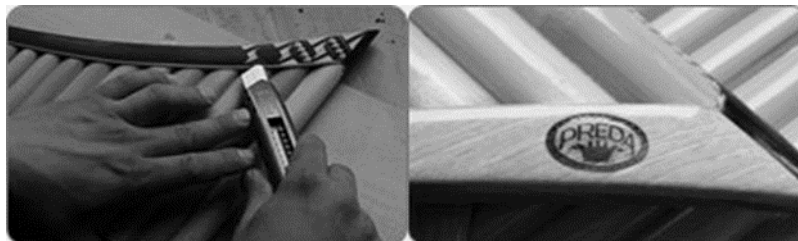
1. Scurte date biografice.

Ion Preda s-a născut într-o familie de țărani români în comuna Guruieni — Teleorman. Părinții săi iubeau muzica și dansul, iar tatăl său cânta foarte frumos la mai multe instrumente populare. Trăind cu muzica și dansul în familie, era evident să se transmită către viitorul maestru harul de a cânta și a dansa. A debutat ca dansator la Ansamblul Artistic al Tineretului (U.T.C.) unde s-a șlefuit artistic ca dansator de folclor până în anul 1979. În vara anului 1971, în timpul unui turneu în Italia, a fost fascinat de nai. Acesta a fost primul contact tehnic și amănunțit care i-a trezit interes pentru acest instrument.

A absolvit Școala Profesională în anul 1967, urmând și studii muzicale, la școala de muzică în anii 1970. Pentru o perioadă lungă de timp, între anii 1979–1991 a activat și ca naist instrumentist în Orchestra aceluiași Ansamblu (U.T.C.) [1].

A lucrat la uzina Vulcan ca strungar și fiind pasionat de fizica acustică a tuburilor de formă rotundă ale naiului, a unit matematica cu muzica și a început să experimenteze în acest domeniu. Astfel, a calculat mai multe volume interioare a unor tuburi din diferite materiale cum ar fi : *bambus, tonchin, abanos, palisandru, tisa sau corn* din care a construit naiuri.

La început nu-i reușea suficient de bine, pentru că nu toate tuburile sunau bine, fiind un proces destul de complicat, apoi a studiat problema și s-a perfecționat. A cules date tehnice din tot ce îl înconjură ca să perfecționeze sunetul naiului. Începând cu anii '80, naiul Preda are un sunet (timbru) caracteristic și unic. Semnătura specifică pe partea interioară a brâului naiului este reprezentativă pentru instrumentele marca Preda, de asemenea, acestea ies în evidență și datorită ornamentului cu motive populare aflat la baza naiurilor, datorită cărui pot fi cunoscute dintr-o mulțime de instrumente ale altor meșteri. Un element foarte interesant este catalogarea instrumentelor, fiecare din ele având un număr unic întipărit pe brâu și înscris într-un registru. În așa mod, meșterii pot determina perioada în care a fost creat instrumentul, tipul și originea materialului folosit în confecționarea lui.

A inițiat numeroase inovații și a implementat tehnici noi în arta de construire a naiului românesc. În cele ce urmează vom expune cele mai importante dintre acestea.

2. Inovațiile în construcția naiului modern marca Preda.

Materiale noi pentru confecționarea naiurilor. Una din cele mai importante inovații implementate de meșterii Ion și Ionuț Preda în construcția naiului a fost diversificarea materialelor, prin lărgirea considerabilă a spectrului speciilor de lemn și prin utilizarea unei game largi de materiale sintetice, oferind interpreților un număr enorm de instrumente cu sonorități diferite, astfel fiecare naist având posibilitatea să-și găsească timbrul cel mai apropiat de sufletul său.

Specii de lemn. Se consideră că primele materiale din care a fost construit naiul pe teritoriile românești este socul (care datorită măduvei pufoase, acesta poate fi prelucrat fără vreo tehnologie sofisticată) și trestia (de notat, însă, că trestia ce crește pe teritoriul românesc nu este suficient de rezistentă și are pereții subțiri și noduri dese). Astăzi, materialul cel mai des utilizat în confecționarea naiurilor este bambusul, care a apărut în România în secolul XX, ca rezultat al dezvoltării comerțului (în lume sunt cunoscute peste 1200 de specii de bambus, însă nu toate sunt potrivite pentru a fi folosite

¹ Interviu personal realizat cu meșterii Ion și Ionuț Preda (27.04.2017).

în meșteritul naiurilor. Se cunoaște că renumitul naist Fănică Luca a cântat pe naiuri construite din bambus fiert de „Manda frizerul ciung” (după teza lui Cornel Pană). Astăzi sunt utilizate o gamă largă de specii de bambus, cel mai popular fiind bambusul *tonkin*.

Ion și Ionuț Preda, fiind mereu motivați să vină cu noutăți în domeniul confecționării naiurilor, au abordat noi tipuri de lemn, se află mereu în căutare de sonorități deosebite de cele oferite de timbrul bambusului. Astfel, ei au testat și folosesc cu succes în confecționarea naiurilor materiale precum bambusul tonchin, abanosul, palisandrul și textolitul, iar de câțiva ani experimentează cu tipuri de lemn noi în arta de construcție a acestor instrumente. Printre cele mai reprezentative este lemnul de Massaranduba, denumit și *Bulletwood*, un lemn dur, cu densitate înalta. Massaranduba are o culoare specifică roșu-roșu întunecat, pana la maro roșcat, inele de creștere vizibile, granulație rectilinie, textură fină și fără miros specific. Fiind foarte rezistent la umiditate, este ușor de prelucrat, tăiat, frezat.

Fiecare specie de lemn din cele enumerate mai sus, folosite pentru confecționarea naiurilor Preda, oferă avantaje din diverse puncte de vedere, mai ales în ce privește aspectul estetic și culoarea neobișnuită a instrumentelor. Astfel,

- *massaranduba*, denumit și *Bulletwood*, este un lemn dur, cu densitate înalta. Are o culoare specifică roșie-roșie întunecată, până la maro roșcat, inele de creștere vizibile, granulație rectilinie, textura fină și nu are un miros specific.
- *palisandrul* (în engleză „*rosewood*”, „*lemn de trandafir*” — denumirea vine de la faptul că, proaspăt tăiat, acest lemn are un miros dulceag, asemănător trandafirului, care durează câteva zile) este un lemn tare și foarte prețios, având un luciu natural mătășos. Din cauza frumuseții lui a fost exploatat din greu de-a lungul timpului. De aceea, acum toate speciile de palisandru sunt mai mult sau mai puțin protejate, tăierea lor fiind restricționată.
- *dalbergia retusa* este o specie de palisandru din America Centrală și se mai numește și *cocobolo*. Mulți îl consideră una dintre cele mai frumoase și spectaculoase speciei exotice, lemnul său având un curcubeu de culori nemaipomenit: portocaliu, roșu, bordo, maro, negru.
- *amarantul* este un alt material nou întrebuințat în ultimii ani de meșterii Ion și Ionuț Preda. Este foarte dur, extrem de dens (860 kg/m³) și foarte rezistent la apă, se usucă rapid și nu necesită uscarea suplimentară. Deși această specie este ușor de prelucrat, din păcate, are un dezavantaj semnificativ — fragilitatea. Amarantul este extrem de popular printre consumatori datorită culorii violete expresive. Puterea excelentă este un alt avantaj al acestei specii de lemn. Prin urmare, naiurile construite din amarant sunt solicitate mai ales în zone unde obiectele sunt supuse unor sarcini constante, ele fiind mult mai rezistente la schimbul de temperatură, dar și la umiditate mare. O curiozitate ar fi că parchetul de la Palatul de Iarnă din Sankt-Petersburg este făcut din acest tip de lemn.
- *paltinul creț*, denumit și „paltinul care cântă”, este întrebuințat în confecționarea multor instrumente cu coarde — din el sunt confecționate celebrele viori cu goarnă, chitarele ș.a. Instrumentele din paltin se bucură de succes datorită vibrației sonore deosebite.
- *abanosul* este o esență exotice care face parte din genul *Diospyros*, familia ebenaceelor. Este cunoscut din timpuri străvechi, bijuterii, obiecte de cult și măști din abanos fiind găsite în mormintele faraonilor egipteni. De altfel, numele lemnului provine din egipteană veche — *hbny* — fiind preluat de vechii greci ca *ἔβενος* (*ebenos*).

Trebuie să menționăm că Ion și Ionuț Preda sunt printre pușinii meșteri care nu doar au utilizat toate aceste materiale în construcția naiurilor, dar și au dat caracteristici foarte precise ale sonorității acestora, în urma evaluării acestora în practica interpretativă a numeroși artiști ce cântă la ele.

Materiale diverse. Confecționarea naiurilor din alte materiale, diferite decât lemnul sau bambusul este una din cele mai revoluționare inovații în construcția naiurilor în contemporaneitate. Materialele utilizate pot fi din cele mai neașteptate: fibre de carbon, sticlă, alamă, textolit ș.a. Și în

această privință în prim plan se situează instrumentele confecționate de meșterii Ion și Ionuț Preda. Prezentăm o scurtă caracteristică a acestor instrumente, pe care am avut ocazia să le testăm în atelierul de creație a acestora.

- naiurile din **fibră de carbon**, fibră de sticlă și textolit au în general o sonoritate asemănătoare, cu un colorit timbral specific, total diferit de cel al lemnului. Sunt foarte ușoare și posibil, inclusiv din acest motiv nu sunt foarte populare printre naiști.
- naiurile din **alamă**, se caracterizează prin sunetul clar, ușor de emis. Un naist remarcabil ce utilizează naiul de alama este olandezul Matthijs Koene, ce interpretează un repertoriu preponderent academic. Totuși din punctul nostru de vedere, greutatea excesivă ar putea fi considerată o latură negativă a acestui instrument.

Considerăm că utilizarea materialelor de acest tip în construcția naiurilor în sec. XXI a depășit etapa de experiment, întrucât multe din aceste modele și-au găsit locul în cele mai diverse formații, valorificându-le în cele mai diverse genuri de muzică.

Naiul electroacustic. Un alt tip de instrument, inovație în domeniu, este naiul electro-acustic. Datorită dorinței și ambiției marelui naist Damian Drăghici, naiul amplificat electric a devenit realitate. El a fost cel ce a propus ideea de a instala doze pe fiecare tub pentru a capta sunetul naiului, iar meșterii Ion și Ionuț Preda au reușit să o realizeze cu succes. Rezultatul a fost uimitor. Sunetul captat are un timbru natural și, totodată, în funcție de necesități, poate fi modificat cu ajutorul diferitor procesoare de sunet. Sunetul instrumentului neamplificat nu este influențat în nici un fel, de aceea naiul poate fi utilizat și fără amplificare. Acest nai este o soluționare foarte practică a problemelor legate de sonorizarea unui nai cu ajutorul instrumentelor tradiționale de sonorizat (microfonul), evitând astfel orice posibilitate de microfonie. Astfel acest tip de instrument se bucură de mare popularitate printre interpreții ce doresc amplificarea instrumentului, totodată având libertatea mișcării, dar și siguranța lipsei problemelor legate de microfonie. Interpreți ca Iulian Pușcă, Boris Rudenco, Igor Podgoreanu, Ștefan Negură, Damian Drăghici ș.a., dețin astfel de instrumente, utilizând-u-le cu succes în activitatea lor.

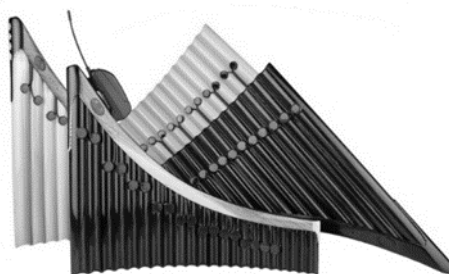

Fig.1. Naiuri electroacustice din colecția Preda

Perfecționarea calității sonore prin acordaj. O altă realizare inovativă a meșterilor Ion și Ionuț Preda, extrem de importantă pentru arta de interpretare la nai în contemporaneitate este legată de perfecționarea calității sunetului, și anume, a acordajului fiecărui tub în parte. Fiind un instrument foarte sensibil la schimbările de temperatură, orice schimbare de sezon obligă naistul să adauge sau să scoată ceară din tuburi pentru a regla acordajul instrumentului. Această problemă a stat în atenția multor constructori și naiști. Spre exemplu, începând cu mijlocul sec. XX, constructorii foloseau dopuri de plută peste care puneau ceară pentru acordajul fin și etanșizarea bazei tubului. Anterior, se folosea ceară masivă sau dopurile de hârtie peste care se presa ceară. Sunetul acestor naiuri este mai închis, delicat și mai discret. Acest element specific al construcției este utilizat și până în zilele noastre de mai mulți meșteri, printre care și Grigore Covaliu.

Ion și Ionuț Preda au realizat mai multe experimente în această direcție. Așa a apărut naiul cu acordaj sensibil, în care fiecare tub are la bază un șurub ce coboară sau urcă dopul de ceară. Naiul nu se

mai acordează cu burghiul și bagheta, ci cu șurubelnița. Acest tip de instrument, însă, din cauza ineficienței în utilizarea de zi cu zi, nu și-a găsit loc în lumea naiștilor.

Totuși căutările lor au dat roade, având un rezultat de mare succes peste dopurile de lemn se pune doar foarte puțină ceară (inovație I. Preda), ceea ce a conferit naiului un sunet clar și penetrant. Meșterii au testat aceste naiuri, supunându-le la temperaturi radicale — de la foarte rece la foarte fierbinte — și au constatat, că acordajul suferă schimbări minimale, de 2–3 come, care nu sunt resimțite de interpret. Sunetul are difuziune mare, iar solistul nu are nevoie de efort prea mare pentru a se impune.

Fig.2. Dopurile cu o cantitate minimă de ceară implementate în construcția naiurilor „Preda”

Problema armonicelor. Problema armonicelor involuntare a fost dintotdeauna una din cele mai spinoase în sonoritatea naiului. Din această cauză naiștii întâmpinau dificultăți atât ca soliști cât și în cadrul ansamblurilor instrumentale tradiționale. Pentru a evita apariția armonicelor este necesară și astăzi o acordare foarte minuțioasă a tuburilor sol, do și re ș.a., dar și o bună pregătire tehnică a naiistului.

Însă, și această problemă a fost soluționată cu succes de către Ion și Ionuț Preda, meșteri care au adus cele mai multe inovații în domeniul confecționării naiurilor. Studiind și cunoscând foarte bine legile acusticii, ei s-au gândit să modifice nesemnificativ, aproximativ 1–2 mm dimensiunile tuburilor problematice, iar acest lucru a condiționat dispariția definitivă a armonicelor nedorite. Aceasta este o mare realizare în domeniul construcției de naiuri, iar contribuția acestor doi meșteri, tată și fiu, este inestimabilă.

Probleme legate de umiditatea înaltă din tuburile naiurilor. Se știe că lemnul este foarte sensibil la schimbările de mediu, în special, este extrem de sensibil la umiditate. Saliva care se adună în instrument în timpul interpretării reprezintă o sursă permanentă de umiditate și trebuie ștersă mereu, ca să nu pătrundă în tuburi. Evaporarea se face și prin pereții interiori, și cei exteriori. Dacă tuburile sunt prelucrate, membrana din interiorul tuburilor este îndepărtată, saliva pătrunde mai ușor în structura lemnului, și, fiind acidă, produce spori de mucegai, ceea ce creează o mare dificultate naiștilor. Datorită acestor factori, instrumentul își pierde treptat calitățile sonore, iar cu timpul se distruge însăși structura tuburilor. Din această cauză, s-au căutat mereu la modalități de a mări rezistența lemnului. Una dintre acestea este impregnarea lui cu silicat de sodiu, un compus anorganic obținut din nisip și soda caustică. Tratarea lemnului cu silicat îl face mult mai dur. Studiile au arătat că un lemn tratat ajunge să fie cu 40% mai dur decât unul netratat.

Tandemul meșterilor Preda de asemenea, a încercat să soluționeze problemele legate de umiditatea mare din tuburile naiurilor, prin prelucrarea interiorului tuburilor cu soluții asemănătoare, formula originală a cărora este ținută în secret. Totuși, pe lângă prelucrarea inițială a lemnului cei doi meșteri au o atitudine foarte serioasă și față de igiena propriu-zisă a naiului pe parcursul utilizării. Bacteriile ce se formează în tuburile unui nai pot genera diferite alergii și afecțiuni pulmonare destul de grave. De aceea ei recomandă tuturor interpreților utilizarea esenței de propolis pentru igienizarea instrumentului. Astfel, după spusele lor, instrumentul se va păstra într-o stare cât mai bună pentru o perioadă mai îndelungată, totodată oferind interpretului o siguranță în plus împotriva efectelor acestor bacterii care s-ar putea forma în interiorul tubului și ar putea dăuna sănătății.

Contribuții în facilitarea emiterii sunetului (tehnicii interpretative). Posedând instrumentul și cunoscând „din interior” senzațiile naiștilor în timpul interpretării, Ion și Ionuț Preda s-au gândit și la unele modalități de a facilita emiteria sunetului, în special în tuburile din registrele grave, care aduc cele

mai mari dificultăți. Astfel, ei au tocit/prelucrat exteriorul bazei superioare a naiului, ceea ce a oferit naiștilor o mai mare abilitate de a-și perfecționa tehnica instrumentului în acest registru. Datorită acestei inovații s-a obținut în același timp și un sunet mai deschis. Totuși, cu această invenție nu sunt de acord toți interpreții, întrucât nu este foarte comodă pentru interpretarea notelor alterate.

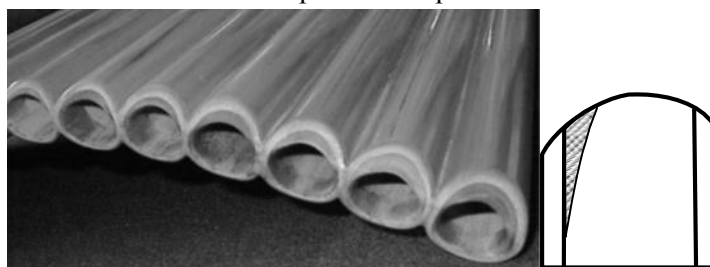

Fig.3. Tuburi tocite la exteriorul bazei superioare, inovație ce facilitează emiterea sunetului în tuburile grave

O altă modernizare a construcției naiului propusă de acești meșteri se referă la naiurile Bas și Contrabas și constă în introducerea în tuburile foarte lungi la buza superioară a naiului un inel (concentric), tot de bambus. Datorită acestei invenții, naiștii nu mai sunt nevoiți să irosească atât de mult aer ca până acum. Sunetul este interesant și mult mai ușor de emis.

Inovații apărute în urma colaborării cu interpreții-naști. Unul din marile secrete ale confecționării instrumentelor de calitate, fără doar și poate este colaborarea dintre meșteri și interpreți, iar meșterii Ion și Ionuț Preda nu fac o excepție în acest sens. Amintim aici colaborarea dintre meșterul Manda, „frizerul ciung” și Fănică Luca, în anii 1940–1950; dintre meșterul Tudor Captari și Dumitru Blajinu; Petre Zaharia și Boris Rudenco, Nelu Laiu, Marin Gheras. De asemenea, și meșterul Gr. Covaliu este mereu receptiv la părerea celor care-i mănuiesc zi de zi instrumentele [2].

Am vorbit deja despre colaborarea de succes în crearea naiului electroacustic dintre Damian Drăghici și meșterii Ion și Ionuț Preda. În urma colaborării și la sugestia unui alt mare naist, Gheorghe Zamfir, au apărut **naiurile alto, tenor și bas**. Astfel, la fel ca și în alte familii de instrumente muzicale, naiștii au căpătat posibilitatea de a-și mări potențialul tehnic și expresiv, prin lărgirea diapazonului. În cazul acestor instrumente, configurația naiului nu s-a schimbat, dar a fost exprimată la o scară mai mare, folosind aceeași tehnică, însă având sonorități mult mai variate datorită acordajelor diferite. Propunem mai jos tabelul cu structurile acestor instrumente care au lărgit cu mult posibilitățile artistice ale instrumentului în contemporaneitate [3]:

Denumire	Nr. de tuburi	Cea mai grava notă	Cea mai acută notă
Soprano	20	Si octava I	Sol octava a IV-a
Alto	22	Sol octava I	Sol octava a IV-a
Tenor	25	Re octava I	Sol octava a IV-a
Bass	22	Sol octava mică	Sol octava a III-a

Concluzii. Astăzi, datorită numeroaselor inovații aduse în domeniu, meșterii Ion și Ionuț-Alexandru Preda sunt cunoscuți departe de hotarele țării și putem afirma cu certitudine că ei sunt cei mai renumiți și reputați meșteri de naiuri din lume, iar la instrumentele lor cântă artiști de excepție de pe întreg mapamondul. Naiurile marca *Preda* au făcut înconjurul lumii, impresionând prin calitatea construcției, claritatea sunetului, dar și prin nenumăratele inovații implementate. Cei doi meșteri uimesc mereu prin atitudinea față de lucrul făcut, fiind mereu în căutare de noi invenții, îmbunătățiri, atât referitor la forma și structura naiurilor, cât și în privința materialelor utilizate. Aducând deja un aport considerabil în construcția acestui instrument cu o istorie milenară, cu siguranță, cei doi mari meșteri vor avea mereu ceva nou de spus în domeniul confecționării naiurilor, oferind naiștilor de pretutindeni posibilitatea de a cânta la instrumente de calitate.

Contribuția lor este cu atât mai mare, cu cât căutările, experiența practică și necesitățile artistice ale interpreților, îmbinate cu cunoștințele și inventivitatea meșterilor, au condiționat nu doar dezvoltarea fulminantă a întregului domeniu de confecționare a naiurilor, dar și a impulsionează evoluția artei de interpretare la acest instrument în a doua jumătate a sec. XX – începutul sec. XXI, până la cele mai înalte culmi ale virtuozității.

Referințe bibliografice

1. ALEXANDRU, T. În legătură cu cercetarea instrumentelor muzicale populare în România. În: *Folcloristică, Organologie. Muzicologie. Studii*. București: Ed. Muzicală, 1980, p.71–75.
2. GHILAȘ, V. *Timbrul în muzica instrumentală tradițională de ansamblu*. Chișinău: SeArec-Com, 2001.
3. IOVU, V. *Metodă de nai*. Chișinău: Literatură artistică, 1982.